

„MORAVSKÁ BRÁNA DO EVROPY – mapování a studie obnovy
technicko-historických památek na venkově“
číslo projektu: 09/007/4210a/780/000006

Mapy technicko-historického dědictví v regionu MAS Moravský kras o.s.



MAS Moravský kras



PROGRAM ROZVOJE VENKOVA

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí

©MAS Moravský kras o.s. 2011

1 Metodika řešení

Mapování technicko-historických památek probíhalo od října 2010 do března 2011. Zdrojem informací byla dostupná regionální historická literatura, místní historikové a pamětníci. Významné objekty byly hledány v historických mapách (1., 2 a 3. vojenské mapování, indikační skicy), po té byla jejich existence ověřována v terénu. Charakteristiky jednotlivých lokalit jsme zaznamenali do mapovacích listů. Obsah mapového listu je pro lepší orientaci rozveden níže – po jednotlivých polích tabulky.

Mapování probíhalo v rozsahu 54 obcí.

Obr. 1 Území MAS Moravský kras



Na základě zadání managementu MAS Moravský kras o. s. byly mapovány dochované technicko-historické památky související s hospodářskou výrobou, tedy zejména vodní a větrné mlýny, pily, hamry, kovárny, průmyslové stavby apod. Díky své unikátnosti v rámci celé České republiky byly do databáze zahrnuty i památky po zaniklé středověké vesnici Bystřec.

ID - evidenční číslo - Evidenční číslo jsme přiřadili každému zmapovanému objektu (předtím neexistoval žádný oficiální seznam). Pomocí ID lze objekt identifikovat v mapě a dohledat jemu odpovídající záznam v databázi.

typ objektu – zařazení lokality do kategorie sledovaných památek

název – Uvádíme jak názvy místní, tak i názvy místní; liší-li se název od oficiálního, pak uvádíme obě varianty.

vesnice – Jednotlivým objektům je přiřazeno příslušné katastrální území, ve kterém se nachází.

statut ochrany – Je vyplněno pouze v případě, jedná-li se o kulturní památku.

vznik – Uvádíme buď přesný letopočet nebo období vzniku objektu. V případě, že se období vzniku nepodařilo zjistit, je uveden „?“.

Historie – Popis historie objektu. Čísla v závorkách, např. „(12)“, odkazují na příslušný použitý zdroj.

Současný stav – Popis současného stavu objektu.

Navrhované možnosti využití – Návrhy možnosti využití objektů. Většinou uvádíme hromadě dle jednotlivých typů objektů.

2 Zpracování výsledků

Celkem bylo zmapováno 96 objektů. Prostřednictvím excelu byla vytvořena jejich databáze, kde byly zachyceny všechny výše uvedené charakteristiky. Zároveň byla jejich lokalizace zanesena prostřednictvím GIS do mapové vrstvy, kde je možné v databázi dohledem: evidenční číslo, typ objektu, název a vesnici.

Z těchto podkladů byl vytvořen „Atlas technicko-historických památek v regionu MAS Moravský kras o.s.“. Jako podkladová mapa byla využita „Účelová katastrální mapa Jihomoravského kraje“, která je veřejně dostupná prostřednictvím WMS serveru: http://195.113.158.114/WMS_JMK_KN_F/wmservice.aspx.

3 Výsledky mapování

Nejvíce bylo v regionu nalezeno vodních mlýnů (27 objektů), tvoří jednu čtvrtinu všech technicko-historických památek. Jednotlivé objekty byly nejprve hledány v historických mapách (1., 2 a 3. vojenské mapování, indikační skicy), po té byla jejich existence ověřována v terénu. Většina objektů je v soukromém vlastnictví (jako rekreační objekty) a jejich majitelé jsou jen velmi těžko dostupní a objektů přístupné, stejně jako jakékoliv materiály k jejich historii. Vzhledem k velkému množství objektů nebylo možné v rámci rozsahu této studie zjistit podrobnější historii jednotlivých objektů. Navrhujeme proto zpracovat speciální studii "Historie vodních mlýnů", která by čerpala z dostupných archivních pramenů a poskytla dostatek prostoru pro kontaktování a další práci s jednotlivými majiteli objektů. Dalšími významnými objekty jsou pozůstatky po těžbě a zpracování železných rud. Toto odvětví je v regionu Moravského krasu poměrně dobře zmapované, tato studie byla ovšem limitována rozsahem katastrálních území spadajících do území MAS Moravský kras. Z toho důvodu jsou ve studii uvedeny pouze některé lokality, a to zejména těžební. Železářské hutě se již nacházejí mimo území MAS Moravský kras, zejména v Josefovském údolí (k. ú. Adamov) a údolí Punkvy (k.ú. Blansko). Při dalších

studiích využitelnosti památek v cestovním ruchu by ale neměli být opomíjeni, protože k historii regionu neodmyslitelně patří.

Těžba a zpracování vápence je další odvětví neodmyslitelně patřícím k regionu. Vzhledem k tomu, že dosud nebyla zpracována žádná podrobnější studie historie vápenictví v regionu, navrhujeme zpracovat speciální studii "Historie vápenictví na Dražanské vrchovině a v Moravském krasu". Na základě toho zpracovat publikaci a vytvořit interpretační plán.

Tab. 1 Přehled jednotlivých typů objektů

| | |
|--------------------|----|
| vodní mlýn | 27 |
| chemická továrna | 1 |
| kamnárna | 1 |
| kovárna | 1 |
| krupník | 1 |
| lihovar | 1 |
| mlékárna | 1 |
| objekt k bydlení | 1 |
| panský dvůr | 1 |
| pila | 3 |
| pivovar | 5 |
| pivovar a sladovna | 1 |
| přádelna | 1 |
| seník | 1 |
| stodola | 1 |
| středověká vesnice | 1 |
| sýpka | 2 |

| | |
|-----------------------------------|----|
| špýchar | 2 |
| těžba fosfátových hlín | 1 |
| těžba ledku | 1 |
| těžba písků | 1 |
| těžba žáruvzdorných písků a jílu | 4 |
| těžba železných rud | 12 |
| tkalcovna | 1 |
| továrna na šamotové zboží a cihly | 1 |
| upravené koryto Svitavy | 1 |
| vápenná pec | 9 |
| větrný mlýn | 6 |
| vodní elektrárna | 1 |
| vodní stavby | 1 |
| výroba keramiky | 1 |
| výroba sirupu | 1 |
| zemědělská usedlost | 1 |
| železářská huť | 2 |

4 Použitá literatura

- 1 KLIMEŠ, Jan; KUBĚNA, Miloslav ; MIKULÁŠEK, Josef. Sloup v Moravském krasu. Sloup v Moravském krasu : Obecní úřad, 2001. 142 s.
- 2 ŠTROF, Antonín. *Křtiny a okolí*. Brno : Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1987. 207 s.
- 3 SOMMER, Karel. *Vybrané kapitoly z dějin Protivanova*. Protivanov : Obecní úřad, 2003. 254 s.
- 4 [ústní sdělení] Plch A. březen 2011.
- 5 [ústní sdělení] Jirůšek A. březen 2011.
- 6 BOREK, Pavel. Regionální vlastivědná čítanka pro základní školy. Rudice : Základní škola, 1997. 51 s.
- 7 DRÁPELA, Jiří; VOLEJNÍČEK, Miroslav. SPOLEČENSTVÍ SBĚRATELŮ PIVETY [online]. c2001-2011 [cit. 2011-01-10]. SPOLEČENSTVÍ SBĚRATELŮ PIVETY. Dostupné z WWW: <<http://www.pivety.com/1948/1948/O/OchozuBrna.htm>>.
- 8 [Http://www.pivovary.info/historie/r/r.htm](http://www.pivovary.info/historie/r/r.htm) [online]. c1999-2011 [cit. 2011-02-06]. Pivovary.info. Dostupné z WWW: <<http://www.pivovary.info/index.php>>.
- 9 HROMEK, Miroslav. 750 let Ochozu u Brna. Ochoz u Brna : MNV, 1987. 92 s.
- 10 BARTOŠ, Ladislav. Bílovicko. Praha : Společnost přátel historické vlastivědy, 1993. 26 s.
- 11 FRÁNEK, Stanislav. Vycházky do okolí města Rájce-Jestřebí. Rájce-Jestřebí : Stanislav Fránek, XXX. XXXX s.
- 12 HLUŠIČKOVÁ, Hana, et al. *Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : díl 1-4*. Praha : Libri, 2002.
- 13 PILNÁČEK, Josef. *Paměti městyse Černé Hory*. Černá hora:Antonín Odehnal (vlastní náklad) 1926. 503 s.
- 14 JIRŮŠEK, Antonín. *Krátce o historii houskovského mlýna a jeho mlynářích*. [online]. 3.2:2011 [cit. 2011-02-10]. Obec Vysočany. Dostupné z WWW: <<http://www.vysocany.com/index.php?akce=clanek&id=1278>>.
- 15 SKUTIL, Jan. *Rájce-Jestřebí : Dějiny města od nejstarších dob po současnost*. Praha : TEPS, 1981. 175 s.
- 16 BELCREDI, Ludvík. Bystřec - O založení, životě a zániku středověké vsi. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Moravské zemské muzeum, 2006. 482 s.
- 17 *Rudice v Moravském krasu 750 let*. Rudice : Obecní úřad, 1997. 84 s.
- 18 SOLDÁN, Ladislav. *600 let obce Šošůvky*. Šošůvka : MNV, 1974. 181 s.
- 19 JAROŠ, Jiří. *Slovník technických památek Blanenska*. Blansko : Muzeum Blansko, 2000. 92 s.
- 20 ROZEHNAL, Ivo. *Zukalův mlýn* [online]. 20.10.2007 [cit. 2011-04-06]. Hradycy.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.hradycy.cz/index.php?OID=5591>>.
- 21 SOMMER, Karel. *Z letopisů Malé Hradisko*. Malé Hradisko : Obecní úřad, 1997. 317 s.
- 22 <http://www.pivovary.info/historie/m/m.htm> [online]. c1999-2011 [cit. 2011-02-06]. Pivovary.info. Dostupné z WWW: <<http://www.pivovary.info/index.php>>.
- 23 JANOUŠEK, Vojtěch; VIČAR, Florián. *HARTMANICE nyní NIVA v minulosti a dnes*. Niva : Obecní úřad Niva, 2005. 171 s.
- 24 [ústní sdělení] Prokeš F. leden 2011.
- 25 *Historie* [online]. 2010 [cit. 2010-11-06]. Obec Olomučany. Dostupné z WWW: <<http://www.olomucany.cz/page.php?pg=historie>>.
- 26 MACHAČ, Karel. *Olomučany - od historie do současnosti*. Olomučany : Obecní úřad Olomučany, 2010. 137 s.
- 27 MACHAČ, Karel. *Olomučany a okolí, zajímavosti z historie*. Olomučany : Obecní úřad Olomučany, 2003. 80 s.
- 28 SOMMER, Karel; JULÍNEK, Josef. *70 let Mlékárna Otinoves s.r.o.*. Otinoves : Mlékárna Otinoves, 1999. 54 s.
- 29 ČERNÝ-KŘETÍNSKÝ, Ervín. *Kronika Podomí : 650 let historie obce*. Podomí : Obecní úřad, 1999. 238 s.
- 30 <http://www.pivovary.info/historie/r/r.htm>
- 31 <http://www.seeifceramic.cz/pages/cs/o-nas/historie.php?lang=CS> [online]. c1999-2011 [cit. 2011-02-06]. Pivovary.info. Dostupné z WWW: <<http://www.pivovary.info/index.php>>.
- 33 ŠMEHLÍK, Oldřich; LESSY, Radek. Turistické zajímavosti – Rozstání [online]. c2002_2008 [cit. 2010-01-08]. Obec Rozstání. Dostupné z WWW: <<http://www.rozstani.cz/?page=rozstani>>.
- 35 SOUCHOPOVÁ, Věra. *Cesta železa Moravským krasem*. Blansko : Správa CHKO Moravský kras ; Mendelova zemědělská a lesnická universita - Školní lesní podnik Masarakův ; CORTUSA ; Technické muzeum v Brně ; Městský úřad Blansko ; Spolek pro rozvoj venkova Moravský kras ; Geodril s.r.o. ; Městský úřad Adamov ; Obecní úřad Babice nad Svitavou ; Obecní úřad Olomučany, 2003. 123 s.
- 36 BALÁK, Ivan. *Naučná stezka Rudické doly*. Rudice : Česká speleologická společnost, základní organizace 6-04 Rudice ve spolupráci s obcí Rudice, Českým svazem ochránců přírody a Správou chráněné krajinné oblasti Moravský kras, 2007. 18 s.
- 37 *Historie* [online]. c2011 [cit. 2010-12-06]. BALÁK, Ivan. Naučná stezka Rudické doly. Rudice : Česká speleologická společnost, základní organizace 6-04 Rudice ve spolupráci s obcí Rudice, Českým svazem ochránců přírody a Správou chráněné krajinné oblasti Moravský kras, 2007. 18 s. Dostupné z WWW: <<http://www.seeifceramic.cz/pages/cs/o-nas/historie.php?lang=CS>>.
- 38 *Malé Hradisko (větrný mlýn)* [online]. c2003-2009 [cit. 2011-02-16]. Expedice Czech republic. Dostupné z WWW: <<http://expedice.rps.cz/lokality/34636-male-hradisko-vetrny-mlyn.html>>.
- 39 KLVAČ, Pavel a kol. *Drnovice příroda-historie-současnost*. Drnovice: občanské sdružení Drnka a Obecní úřad Drnovice, 2004. 236 s.
- 40 JANČÍK, Josef. *Rozstání a Baldovec*. Brno: MNV Rozstání, 1947. 268 s.
- 41 PLCH, Josef. *Naučná tabule - Julínkova pila*.
- 42 CELÝ, Jan. *660 let Lipovce*. Lipovec : Vlastním nákladem, 2009. 96 s.
- 43 *1237 - 2002: 765 let - Ochoz u Brna v proměnách času* [online]. Ochoz u Brna : Obecní úřad, 2002 [cit. 2011-01-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.volny.cz/ochoz/ZPRAVDAJ/zprv2002/765Ochoz.pdf>>.
- 44 MÜLLER, František. *Krásensko*. Otrokovice : Atelier IM Luhačovice, 2009. 225 s.

KLAD LISTŮ

